

Dames en Heren,

In zijn indrukwekkende trilogie over het ontstaan van de Verlichting schrijft de Britse historicus Jonathan Israel aan het slot van zijn behandeling van Spinoza het volgende:

vanaf het moment dat hij zich geheel aan de filosofie wijdde, probeerde Spinoza niet alleen voor zich zelf het 'hoogste goed' te bereiken, maar ook anderen daartoe de weg te wijzen. Om Marx te parafraseren zijn oogmerk was niet slechts te mediteren, maar de wereld te veranderen, een doel dat hij - uiteindelijk op een zeer bijzondere wijze ook bereikte.

En even verder:

Spinoza had zeker de ambitie een - noodzakelijk - geheime sekte te stichten die er voor zou zorgen dat zijn denken, net als dat van zijn held uit zijn jonge jaren, Descartes, uiteindelijk de wereld zou hervormen.

Met de geciteerde woorden legt Israel uit waarom de 17<sup>e</sup>-eeuwse denker Spinoza hem zo boeit. De reden voor zijn fascinatie is dat hij niet een filosoof is geweest, die uitsluitend voor andere filosofen schrijft, maar als denker midden in de wereld staat.

Hij wilde de wereld niet voorschrijven, hoe deze zou moeten zijn, maar de natuur in het algemeen en de mens in het bijzonder begrijpen zoals deze is.

Daarom is het *Theologisch-politiek Traktaat*, in wezen de nauwkeurige waarneming van de Amsterdamse maatschappij van zijn dagen, tevens het uitgangspunt van zijn analyse en probeert Spinoza op basis daarvan uit te leggen waarom deze samenleving zo goed werkt.

In de pluriforme samenleving van Amsterdam in de Gouden Eeuw, waar het net als nu niet alleen krioelde van christenen in allerlei soorten en mate, maar ook van joden en Turken, d.w.z. moslims, was de welvaart te danken, zo constateerde Spinoza aan drie samenhangende factoren, namelijk: de vrijheid van denken, tolerantie en

democratie, d.w.z. eerlijke wetten, waardoor iedereen ervaart dat hij belang heeft bij de instandhouding van de samenleving.

Doordat mensen aan den lijve de waarheid van Spinoza's filosofie konden ondervinden, werd de Verlichting, die bij de kleine sekte van Spinoza en zijn kring van vrienden is ontstaan, zo'n groot succes, dat op veel plaatsten het 'Amsterdamse model' in een of andere vorm navolging heeft gevonden. Ook verklaart deze 'zelf-ervaring' het feit dat zoveel mensen die geen academische studie in de filosofie hebben gedaan in heden en verleden door zijn denken zijn gegrepen.

Deze fascinatie voor de Amsterdamse Spinoza geldt in elk geval ook voor de oprichters van de Amsterdamse Spinoza Kring.

In een tijd waarin de traditionele kerken en godsdiensten veel van hun gezag en vanzelfsprekendheid hebben ingeboet, vinden we bij Spinoza een alternatief. Op basis van zijn ideeën is een levensbeschouwing mogelijk die kracht en inspiratie geeft zonder dat we nostalgisch de klok terugzetten en ons terugtrekken in het absolute gelijk van een of ander onaantastbaar fundamentalisme. Daarbij geeft Spinoza ook een alternatief voor allerlei vormen van materialisme. Naar onze mening kunnen we van Spinoza leren dat het leven niet enkel om geld draait en het is dan ook niet voor niets dat ook ondernemers door Spinoza geraakt worden en zich bij de Kring hebben aangesloten. Zij beseffen dat de moderne mens zich niet voor de vraag kan afsluiten hoe we in het leven staan en waarom we doen wat we doen.

De confrontatie met Spinoza's denken is overigens niet altijd aangenaam. Spinoza leert ons dat de mens niet de 'kroon is op de schepping', zoals de traditionele godsdiensten graag zeggen, hij is een klein deeltje in een oneindige kosmos, waar hij er alleen voor staat. In de overtuiging dat Spinoza blijvend actueel is ontstond de Spinoza Kring. De naam is gekozen als eerbetoon aan Spinoza's vrienden, die niet

alleen aan de ontwikkeling van zijn ideeën wezenlijk hebben bijgedragen, maar hem ook tot een auteur hebben gemaakt, want zonder zijn vrienden zou zijn werk nooit gepubliceerd zijn. We willen echter met het woord 'kring' ook tot uitdrukking brengen dat we Spinoza lezen zonder 'meester'. Net als bij de 17<sup>e</sup> eeuwse kring interpreteert ieder Spinoza's ideeën volgens zijn eigen overtuiging.

De Amsterdamse Spinoza Kring is op 24 mei 2006 officieel opgericht. Zij heeft drie hoofddoelen. Ten eerste: het belang van Spinoza's filosofie onder de aandacht van de Amsterdamse bevolking te brengen; ten tweede de gemeentelijke overheid ertoe te brengen Spinoza te zien als het boegbeeld van Amsterdam en ten derde, belangstellenden uit binnen- en buitenland op een snelle en eenvoudige manier kennis te laten maken met de filosofie van Spinoza.

De eerste twee doelstellingen werden vrij snel gerealiseerd, want in 2007 verscheen de cultuurnota van wethouder Gehrels die Spinoza tot het boegbeeld van Amsterdam uitriep. Daarin staat onder meer:

In hem bezit de stad een rolmodel van formaat. Zijn visie op de vrijheid en de ethiek die daaruit voortvloeit spreekt ons, bijna 350 jaar na zijn dood, onverminderd aan. Vrijheid is geen toevallig gegeven; je kunt vrijheid bereiken door je leven niet door factoren van buitenaf te laten bepalen, maar door de eigen rede.

Het belangrijkste middel om Spinoza bekend te maken bij het brede publiek zijn onze introductiecurricula en studiebijeenkomsten, die zijn inmiddels door honderden mensen gevolgd. Het gaat daarbij vooral om zelfstudie en niet om academisch filosofieonderwijs.

Hiernaast is een belangrijk instrument om de publieke bekendheid van Spinoza te vergroten de jaarlijkse herdenking van Spinoza's geboortedag in Paradiso, waarmee de kring in 2008 begon. Op zo'n bijeenkomst wordt zijn denken in verband gebracht

met een actueel thema, o.a kwamen aan bod: Spinoza's betekenis voor de 21<sup>ste</sup> eeuw, de liefde, het verschil, de vrije wil en de revolutie in het denken.

Ter realisering van de derde doelstelling is het streven in het hart van de stad een Spinoza Centrum op te richten, waarin alle activiteiten als een organisch geheel kunnen worden samengebracht. Ondanks grote inspanningen van velen die bij dit project betrokken zijn en grote sympathie van de stedelijk overheid voor dit plan, is dit centrum nog steeds niet gerealiseerd.

Om de laatste zin van Spinoza's *Ethica* te citeren: 'Het voortreffelijke is even moeilijk is als zeldzaam', dus wij laten ons niet ontmoedigen en blijven al het mogelijke doen om op deze wijze de actualiteit van Spinoza concreet gestalte te geven. Wij voelen ons in dit streven gesterkt door de toekenning van de Hermannus van Tongerenprijs. We willen de Met deze woorden willen wij Orde van Vrijmetselaren onder het Grootosten der Nederlanden dan ook zeer hartelijk danken voor de eer zijn ons op deze wijze samen met de Vereniging Het Spinozahuis doen toekomen.

Bestuur Amsterdamse Spinoza Kring

20/9/15 Amsterdam